GAG 09-47 příloha / Rozhovor týdeníku Instinkt s Jiřím Wintrem - Nepraktou

05.11.2009, Instinkt č. 44/09, autor: Tomáš Čechtický

Jiří Winter Neprakta:

Vojín Kefalín hlásí odchod

Jako měl Hašek svého Ladu, má i Švandrlík svého Nepraktu. Vlastně měl. Švanda, jak se mu v branži říkalo, 26. října zemřel. Kdyby po něm zůstali jen Černí baroni, i to by pro věčnost stačilo. Jiří Winter Neprakta vzpomíná na své druhé já s tak černým humorem, že se občas zarazí: „Není to moc? Já mám Švandu rád!"

Vaše společné knížky začaly vycházet v Havlíčkově Brodu. Proč zrovna tam?
Vyhráli jsme literární soutěž *Haškova Lipnice*. Švanda dostal první cenu za humoristické povídky a já za obrázky. Tím jsme se stali místními autory a redaktoři krajského nakladatelství zajásali, protože neměli koho vydávat. Jakmile spisovatel přesáhl svůj region, hned po něm skočila Praha. Z Brodu pochází Karel Havlíček Borovský nebo Jan Karafiát, který napsal Broučky. Ti ale vycházeli v pražských nakladatelstvích a kraj byl vedle. Mohl tisknout jenom místní autory, jenže to byla slabota, nikdo je nečetl. Tak jsme se jim hodili.
Jak vznikl první román?
Jmenoval se *Krvavý Bill a viola* a vyšel v jedenašedesátém roce. Švanda ho napsal snad za týden a já dodal stejně rychle kresby. Během dvou dnů byl vyprodaný. Hned nato Švanda vymetl šuplata a sestavil povídkovou knihu Od Šumavy k Popokatepetlu. Já ji zase ilustroval. Takhle nenásilně vznikla naše autorská dvojice.
Za publikování kreslených vtipů jste v Guinnessově knize rekordů. Uveřejnil jste jich třicet pět tisíc. Na dvou třetinách jste dělal se Švandrlíkem, který dodával náměty. Jak se zrodila tato spolupráce?
Vždycky jsem dělal s námětářem. Ono je to rychlejší. Nejdřív jím byl Bedřich Kopecný, stavební inženýr a spisovatel. Když onemocněl, nabídl jsem to Švandrlíkovi. Přijal s radostí a byl výborný.
Čím se lišil od Kopecného?
Ten mi dával jenom dobré fóry. Průměr vyhazoval. Švanda měl stovky nápadů a většina z nich byly úplné voloviny. Ale občas se mezi nimi našly perly.
Jak taková nabídka fórů probíhala v praxi?
Švandovy náčrtky jsem přinesl jednou za týden na redakční radu Dikobrazu a oni si z nich vybrali pět nebo taky jenom dva, které se jim zdály nejlepší. Se zbytkem jsem šel nejdřív do Svobodného slova, pak do Práce a nakonec do Mladé fronty. Řekl jsem jim, že tyhle vtipy Dikobraz odmítl, a oni na to, že se je nejspíš bojí uveřejnit, protože jsou moc dobré. Ve Slově si vzali zas pár obrázků a v Práci a v Mladé frontě taky. Ty přijaté jsem pak překreslil načisto.
Řekl jste „Švandovy náčrtky"? On taky kreslil?
Jo, jeho to hrozně bavilo, ale vůbec to neuměl. Jednou jsme byli na autogramiádě, Švanda se podepisoval, já taky a ještě jsem maloval princezny. Od malíře chce každá holčička namalovat do památníčku princeznu. A najednou slyším odvedle, že chtějí princeznu taky na Švandovi. To mě zaujalo a škodolibě jsem čekal, jak si poradí, protože jeho princeznu nerozeznáte od myši. Jenže on se z toho vyvlékl. Namaloval takovou šišatou věc, vystínoval ji a napsal k tomu: Krásná princezna proměněná zlým kouzelníkem ve shnilou bramboru. Shnilou bramboru uměl. Jindy zase namaloval křivou čáru a napsal k ní: Jeden ze tří vlasů děda Vševěda.
Odkud Švandrlík pocházel a jací byli jeho rodiče?
Byl z malých poměrů, otec pracoval jako tramvajový průvodčí a matka balila sušenky v nějaké pekárně. Ty rozlámané kousky nosila domů a pořád to jedli. Žili v pražském Chodově, což byla tehdy vesnice kus za Prahou. Jeho tatínkovi platilo město nějaké subvence, takže se rozhodli, že postaví domek. Desítky let pak spláceli půjčku a Švanda měl hluboko do kapsy. Jako kluk hrál v Chodově fotbal a celý život fandil Bohemce.
V jeho životopisu se lze dočíst samé zajímavé věci. Tak například, že zanechal studia režie na DAMU. Je to pravda?

Je, ale on tam chodil jenom proto, aby mohl bydlet v Praze na koleji. To se mu taky podařilo a nastěhoval se do Hradební ulice. Bydlel s Petrem Haničincem.

Taky tam stojí, že absolvoval dvouleté studium na pedagogickém oddělení Městské hudební školy v Praze. On na něco hrál?

Nehrál a hudební školu neabsolvoval, po roce nebo dvou ho vyhodili a stal se pomocným dělníkem. Jako spisovatel byl neuvěřitelně pilný a plodný, ale pořádně nestudoval nic. Nějaký čas se učil instalatérem. Odtud ho taky vyhodili, ale už byl dělnickým kádrem, a jelikož pocházel z malých poměrů, vychodil kurz určený pro dělníky, který mu umožnil získat maturitu bez středoškolského vzdělání.

A nastoupil jako asistent režie do Vesnického divadla v Praze?

Nastoupil, jenomže ne jako asistent režie, nýbrž jako herec.

To zní jako vtipy z rádia Jerevan. Byl dobrým hercem?

Jako herec byl velice nenadán a sám říkal, že když má pracovat s imaginární rekvizitou, je úplně vedle. Tak vlastně přestoupil k té režii a seznámil se s Jánem Roháčem a Alfrédem Radokem, kteří ve Vesnickém divadle působili. Roháč se stal jeho celoživotním přítelem. Říkalo se, že Švanda dělal s Radokem a že tudíž musí být dobrý, jenže on ho hlavně pozoroval. Radok tehdy studoval Maryšu a Švanda, který měl vynikající paměť, ty dialogy v nářečí nikdy nezapomněl. Spousta vtipů souvisela s Maryšou. Já za tvó ženó bodu chodit, já se s ňó bodu scházet i za bílého dňa. Dé pozor, Vávro, ať se nepotkáme. To má z Vesnického divadla.

A pak pracoval jako vychovatel korejských dětí - další fáma, že?

Zrovna tohle je pravda. Ty děti sem přijely, protože v Koreji byla válka, a Švanda, který právě neměl co dělat, nastoupil na brigádu, která trvala půl roku. Vykonával nad nimi dozor. Vyprávěl, že se rychle naučily česky, byly jak pytel blech, lezly na stromy, a když je honil dolů, říkaly: Soudruhu, korejský člověk jako opice.

Černí baroni aneb Válčili jsme za Čepičky - román, kterým Švandrlík vstoupil do dějin literatury. Tu vojenskou grotesku u pétépáků neboli Pomocných technických praporů sám prožil. Proč, když byl dělnický kádr?

Protože tenkrát na vojnu musel každý a Švanda byl dalekozraký a tupozraký a měl ploché nohy. Kdyby ho dali k normálnímu vojsku a on doložil, čím vším trpí, museli by ho pustit. Tak ho dali k pétépákům. Byl „schopen beze zbraně" a Černí baroni zbraně mít nesměli.

Vojín Kefalín v románu je Švandrlík a prý se mu tak skutečně říkalo. Jak ta přezdívka vznikla?

To je další mýtus. Nešlo o přezdívku, Švanda si to jméno vymyslel, ale předlohou byla skutečnost. Pil totiž k smrti rád kofolu a kupoval jí v chodovské samoobsluze kvanta, po dvaceti lahvích. Prodavačky si toho všimly. Když jednou přišel na nákup, slyšel, jak si šuškají: „Hele, už je tady zase ten Kofolín!" Smál se, moc se mu to líbilo.

Populární figurkou je major Terazky, který proslul už zlidovělou hláškou: „Čo bolo, to bolo, terazky som majorom." To byla virtuální, nebo reálná postava?

Major Terazky existoval a jmenoval se Gazda, v románu Haluška. Slyšel jsem, že ho někdo z baronů potkal v civilu a zastavil se s ním na kus řeči. Jelikož ho Švanda líčí jako naprostého blba, zeptal se opatrně, zda četl Černé barony. „Čítal som," řekl Terazky a dodal hrdě. „Čo bolo, to bolo, terazky som podplukovníkom a písajú sa o mně knihy." Já ho neznal, a tak jsem ho kreslil s kníry. To se mu nelíbilo a jinému baronovi měl při setkání říci: „Všetko, čo napísal Švandrlík, je pravda, iba ten Neprakta zo mňa urobil gašpara."

Jak to vůbec bylo s těmi jmény v románu? Některá prý jsou skutečná, byť působí jak vypůjčená z humoristické povídky, například Voňavka. Ten vojín se tak opravdu jmenoval?

Ano a v románu je takových víc. Velitelé byli ve skutečnosti samí Slováci a Švanda je tak původně taky ztvárnil. To namíchlo Roháče, který řekl: „Ty, počúvaj, prečo je každý blbec u teba Slovák?" Tak potom některé z nich počeštil.

Za vojínem Voňavkou přijede snoubenka, Terazky je nachytá v šatlavě a pronáší další slavnou větu: „Preboha, oni tu jebú!" To se stalo?

Stalo a mělo to kuriózní dohru. Voňavkovi se vzali a žili na vesnici. Ona byla vedoucí místního konzumu. Všichni knihu četli a zajímalo je, jestli opravdu „jebali" ve vězení. Tak ona

toho svého poslala za Švandou, aby s ním zatočil. Voňavka zazvonil, Švandova žena Evinka otevřela a zeptala se, co by návštěvník rád. Následovala drsná odpověď: „Přišel jsem tomu vašemu čurákovi rozbít hubu!" Evinka byla jemná žena a celá se z toho osypala. Švanda ale Voňavku pozval dál, uchlácholil ho a nakonec se spolu opili.

Kde a jak se Švandrlík seznámil s Evinkou?

Evinka pocházela z rodu Josefa Božka, který sestrojil první český automobil na parní pohon. Její otec byl profesorem na pražské technice a Evinka uváděla představení uměleckého souboru ministerstva vnitra neboli fízlrevue. Chtěla mít vlastní vystoupení a Švanda, který ji vůbec neznal, jí napsal na objednávku monolog. Pak jsme se na ni oba šli podívat a Švanda byl překvapený, jaká je to hezká paní. Ona byla tehdy vdaná za nějakého chlapíka ze souboru, ale rozváděli se. Pak odjel do Bulharska a Evince zatím přenechal byt. Švanda pak pořád běhal po estrádách, co v nich měla ten monolog.

Nastěhoval se on k ní, nebo ona k němu?

No, Evinka chtěla spíš mě, ale já neměl zájem. Ve fízlrevue bylo tři sta chlapů, tři sta zpěváků a muzikantů, takoví Alexandrovci to byli, a všichni jí nadbíhali. Byla rozmazlená a kromě toho všude vykládala, že jí karty předpověděly, že se dožije jenom čtyřiceti pěti let. To mě nelákalo. Karty nelhaly, zemřela asi v padesáti.

Nakonec tedy vzala zavděk Švandrlíkem?

Její bývalý manžel se vrátil z Bulharska, Evinka musela z bytu a Švanda na ni dorážel, ať se nastěhuje do jeho domku na Chodově. Udělala to a on se jí tak dlouho dvořil, až si ho vzala. Já byl za svědka. V domku byly všehovšudy tři pokojíčky. V jednom spala maminka, v druhém Evinka a ve třetím Švanda.

Švandrlík vynikal impozantní postavou. Kolik vážil?

Ve svých nejlepších dobách sto třicet kilo. A měřil tak metr šedesát. Na zimu si koupil takový zimník zdobený uzlíčky a blížil se tvaru koule.

Býval vždycky tak robustní?

Býval velice štíhlý. Maminka ho ale vykrmila. Koupila na Chodově u koňského řezníka pět kilo masa a navařila guláš. Taky tam měli chlapíka, který pěstoval hlívu ústřičnou. Guláš vylepšili houbami a Švanda to do sebe ládoval. Když začala naše pravidelná spolupráce, navštěvovali jsme hospody a já ho učil, jak si jídlo užívat.

Kam jste chodili?

Pravidelně jsme se stavěli v bistru za Prašnou branou. Říkali jsme mu U doktora Kuhna podle známého štamgasta, televizního redaktora. Mívali tam třeba kapra s majonézou, pochoutku. Švandovi bylo líto peněz, tak jsem mu první porci koupil. Zachutnala mu, dal si ještě dvě a dalších dvacet kusů objednal. Udělali mu mísu, on ji zaplatil a odnesl domů. Jednu porci snědla matka, druhou Evinka a on do sebe nasoukal těch osmnáct zbývajících. Protože vyrostl na koňském guláši, nová jídla přijímal s nedůvěrou.

Jaká například?

Míval jsem k smrti rád tatarský biftek. Jedl jsem ho, Švanda na mě koukal, syrové maso ho lákalo, ale nevěděl, jaké je. Nakonec jsem mu tatarák koupil a on už si ho pak dával pořád. Nebo jsem ho pozval do čínské restaurace. Tenkrát byla v Praze jen jedna, ve Vodičkově ulici. Objednal jsem si kung-pao, on po mně. Chutnalo mu. Potom jsem si poručil ještě dvě nebo tři další jídla, každé jiné. Švanda měl taky hlad, ale experimentovat se neodvážil. Spořádal kung-pao čtyřikrát za sebou.

Pamatujete si tu znamenitou historku o Švandrlíkově zákeřné chorobě, co kolovala po Praze?

Aby ne, vždyť jsem ji měl z první ruky. Hekal, že má hroznou nemoc. Tady dole, ukazoval neurčitě do rozkroku. Je na tom nejintimnějším místě, takže ji nemůže nikomu ukázat. Pomáhala mu jedině teplá koupel. Když se prý příslušná část těla vymáčí, bolest odlehne. K doktorovi jít nechtěl a doma ho nahého taky nikdo neviděl. Všichni chodili kolem po špičkách. Matka i žena už se bály, že má nejmíň kapavku nebo syfilis. Odjížděl jsem na vernisáž své výstavy do Valašského Meziříčí, Švanda ji měl zahajovat, ale fňukal, že cestu nevydrží. Nakonec jsme vystlali obě zadní sedadla v autě polštáři a on jel. V Meziříčí pronesl řeč a po vernisáži jsme šli do hospody. Bylo mu čím dál hůř, až ředitelka kulturáku zavolala

místního doktora. Jak jsme popíjeli, najednou se mu ulevilo. Doktor ovšem ihned poznal, oč jde. Švanda měl samozřejmě hemoroid, který praskl. Dostal aviril H a byl zdráv.

Černí baroni vyšli poprvé v Havlíčkově Brodě v roce šedesát devět. Pak začala normalizace a Švandrlík nesměl publikovat. Jak se živil?

Náměty k vtipům a estrádami. Jedna se jmenovala Vrabec v hrsti a měla veliký úspěch. Švanda předstoupil před publikum a pravil, že hostem pořadu měla být Edith Piaf. Ta ale nepřijede, a tak místo holuba na střeše vystoupí vrabec v hrsti, populární dvojice Švandrlík - Neprakta. Já jsem účinkoval jen párkrát. Švanda bral na představení jistého Pokorného, vyučeného malíře pokojů, a představoval ho jako Nepraktu. Já to nevěděl, ale jednou se hrál Vrabec v Rokycanech a všechno prasklo. Lidi odtamtud mně gratulovali, že umím báječně běhat na štaflích.

Podnikali jste spolu něco soukromě, jezdili jste třeba na výlety?

Dokud jsme oba mohli chodit, navštěvovali jsme se. Mockrát jsem za ním byl na Chodově a on za mnou mockrát přijel na Ořechovku. Taky měl starou a hroutící se chalupu. Jméno vesnice jsem zapomněl, ale byla poslední za Mnichovým Hradištěm. Závora uzavírala silnici, která vedla do vojenského pásma, plného lesů. Švanda tam jezdil hlavně s Evinkou.

Kdy jste ho viděl naposled?

Je to asi tři čtvrtě roku. Pobýval střídavě doma a v eldéence. Měl takovou známost, která byla ráda, když se ho na čas zbavila. Evinka zemřela dávno a děti neměli. Navštívil jsem ho v jeho baráčku na Chodově.

O čem jste si povídali?

Režisér Troška se teď chystá točit film podle Švandovy knížky Doktor od Jezera hrochů. On i herci odjeli do Keni na obhlídky. Chtějí filmovat v Africe. Podle mě je to hloupost, protože film by mohli stejně dobře natočit za pár korun v českých ateliérech. Švandovi to bylo jedno, měl radost, že se něco děje. Asi poslední radost v životě.

Miloslav Švandrlík

Spisovatel a humorista se narodil 10. srpna roku 1932 v Praze a 26. října roku 2009 tamtéž zemřel. Wikipedie uvádí několik údajů, které popírá jeho druhé já, karikaturista a ilustrátor Jiří Winter Neprakta. Studium na pedagogickém oddělení Městské hudební školy v Praze Švandrlík neabsolvoval, nýbrž ho odtud vyhodili. Do pražského Vesnického divadla ho nepřijali jako asistenta režie, ale jako herce. A tak dále. Ve spisovatelské praxi používal pseudonym Roman Kefalín. Je to autobiografická postava z jeho nejslavnějšího románu Černí baroni aneb Válčili jsme za Čepičky. Švandrlík narukoval v říjnu roku 1953 do Zelené Hory u Nepomuku k Pomocným technickým praporům (PTP), zvaným podle barvy výložek Černí baroni. Do civilu odešel na Vánoce roku 1955.

Napsal desítky humoristických románů a stovky povídek. Dodal náměty desítek tisíc vtipů, které pak Neprakta ztvárnil. Z díla: Krvavý Bill a viola (1961), Od Šumavy k Popokatepetlu (1962), Černí baroni aneb Válčili jsme za Čepičky (1969), Draculův švagr (1970), Neuvěřitelné příhody žáků Kopyta a Mňouka (1973), Doktor od Jezera hrochů (1980), Dívka na vdávání (1983), Muž, který se topil (1985), Starosti korunovaných hlav (1992), Markýz de Sádlo (2005) atd. Černé barony rozmělnil na řadu příběhů: Stoletý major Terazky (2000), Terazky na Hrad (2002), Terazky a tunel doktora Moodyho (2003) atd.

Neprakta

Švandrlíkův přítel a spolupracovník Jiří Winter Neprakta letos oslavil pětaosmdesátiny. Ve vile na Ořechovce nás jeho o desítky let mladší paní Daniela Pavlatová uvedla do pracovny. Pokoj byl temný a žhavý jako rovníkový prales. Přirovnání zní květnatě, ale sedí. Stažené rolety cedily dovnitř zelenomodré šero, sápaly se po nás kočky a rtuť stála na třiceti stupních. Manželka poznamenala: „Už jsem ho otužila, míval tu šestatřicet." Kreslíř se pohybuje na vozíku, jeho duch však perlí. Vychválit nebožtíka umí každý zřízenec Pohřební služby, ale oslavit ho tak, že na něm nit nezůstane suchá, tomu se říká umění. Nepraktovi se to povedlo. V podtextu jeho řeči znělo: Švanda byl svéráz a mistr břitkého pera.

Kéž by jednou někdo takhle „pomlouval" mě, řekl jsem si.